

УДК 811.111 + 81'42

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2024-16.21>

ПЕРЕКЛАД АБРЕВІАТУР ТА СКОРОЧЕНЬ ЕКОНОМІЧНОЇ СУБМОВИ

Сидоренко Олена Анатоліївна

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри іноземних мов історичного та філософського

факультетів Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 60, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-9794-9754>

Андросюк Ганна Леонідівна

асистент кафедри іноземних мов історичного та філософського

факультетів Навчально-наукового інституту філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

вул. Володимирська, 60, Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0008-1750-0171>

У статті здійснено аналіз економічної термінології, яка є самостійною складною системою зі своїми специфічними рисами, на яку впливають як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні фактори. Однією зі специфічних рис економічної термінології можна вважати тенденцію до скорочення спеціальних термінів. Оскільки дана сфера мало вивчена, було виявлено, що типологізація аббревіатур є одним з проблемних питань. Аббревіація є одним із способів деривації (творення) нових слів, а значить, дериваційні правила утворення скорочень можна описати за допомогою дериватологічного підходу. Аббревіатурний спосіб утворення є одним з поширених у дериватології як в англійській, так і в українській мовах. Серед сфер використання економічних аббревіатур можна виділити наступні: назви міжнародних організацій та угод, загальноекономічні поняття. Серед відібраних скорочень частіше всього зустрічається саме ця тематика. Рідше за все використовуються скорочення у сферах страхування, кредитування та оподаткування. Передача спеціальних термінів, особливо їх скорочень, є дуже складним та багатограним процесом. Важливо враховувати багато нюансів, у тому числі нелінгвістичні: особливості субкультури економістів, соціальні явища, що відбуваються в ній, історичні, культурні та соціальні особливості формування спеціальних економічних термінів та їх скорочених одиниць, стрімке розширення економічної терміносистеми, інтенсивний розвиток економічної сфери життєдіяльності людей, автоматизація та прискорення багатьох економічних процесів, а як наслідок поява необхідності негайної реакції на них та збільшення швидкості передачі інформації і спілкування, чим обумовлюється поява дедалі більшої кількості скорочень економічних термінів.

Усі ці важливі аспекти нелінгвістичного характеру дають нам можливість виявити особливості формування та вживання термінологічних скорочень підмови економістів. З лінгвістичної точки зору аббревіація не виступала як індивідуальний засіб спілкування, а сприймалася виключно як форма оказіоналізму, яка є непричетна до словотвірної компетенції. Процес перекладу англійського скорочення, відсутнього у словниках і довідниках, виконується у два етапи: перший – дешифрування скорочення, тобто виявлення вихідної групи англійських слів; другий – передача корелята засобами української мови, а саме пошук еквівалентної форми українською мовою, яка найточніше передає його зміст. Під корелятом мається на увазі член пари або ряду взаємообумовлених, співвідносних мовних одиниць.

Ключові слова: субмова економістів, дискурс, аббревіація, скорочення, переклад.

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. На сучасному етапі розвитку лінгвістики особливий інтерес виявляють до вивчення особливостей окремих субмов, компоненти яких є складовими національних англійської та української мов. Наше дослідження висвітлює проблеми, особливості виникнення та функціонування термінологічних аббревіа-

тур і скорочень в англійській субмові економістів, а тому передбачає аналіз перекладу таких номінацій українською мовою. Загалом народне господарство ділиться на дві великі сфери: матеріальне виробництво та невиробнича сфера. Це є найзагальніший розподіл сфер економіки. До них належать такі сфери діяльності: житлово-комунальне господарство, пасажирський транспорт, зв'язок

(обслуговуюча організація невиробничої сфери та населення), соціальне забезпечення, народне освіта, наука та наукове обслуговування, кредитування і страхування, діяльність апарату органів управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Нами були вивчені та проаналізовані праці, що дають уявлення про термінологічні скорочення та абрєвіатурне словоутворення, закордонних авторів: А. Маккаї (Маккаї, 1974), G. Cannon (Cannon, 1987), а також роботи в галузі абрєвіації вітчизняних лінгвістів. Абрєвотворення української мови досліджував О. Стишов (Стишов, 2001), В. Горпинич (Горпинич, 1999), безпосередньо абрєвіатурами та акронімами в економічному та бізнес-дискурсі займалася І. Міщинська (Міщинська, 2018). Але попри це існує потреба у вивченні скорочених термінологічних одиниць субкультури економістів з позиції соціолінгвістики, лексикології та перекладу, які не отримали раніше належного дослідницького інтересу, що становлять, проте, практичний інтерес у суспільстві. Цим зумовлюється **актуальність роботи.**

Формулювання мети і завдань статті

Метою нашої статті є проведення дослідження скорочених економічних термінів англійською мовою для виявлення особливостей їх творення та функціонування, з урахуванням історичних, соціальних, лінгвістичних особливостей субкультури економістів.

У процесі дослідження передбачається вирішити наступні завдання: встановити основні особливості творення та функціонування скорочених термінів та абрєвіатур, проаналізувавши способи деривації економічних скорочень у субмові економістів на матеріалі англійської мови; виявити специфіку та способи перекладу таких номінацій англословного економічного дискурсу українською мовою.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Щоб визначити необхідні умови для виникнення абрєвіатур в субмові економістів проаналізуємо сфери (галузі) економіки, у яких частіше за все вони утворюються. Це дозволить виявити і наочно продемонструвати, чи існують пріоритетні напрямки, що лідирують в абрєвіатурному словотворенні.

Під економічним дискурсом ми розуміємо соціально-комунікативну систему, яка забезпечує ефективне функціонування численних галузей економіки, здійснюючи взаємозв'язок між цими різними галузями (Міщинська, 2018). Представлені у нашій розвідці терміни дібрано із Glossary of Economics and Personal Finance Terms (Glossary, 2024).

Слід зазначити, що більшість економічних скорочень, які використовуються в англійській та українській субмовах економістів так чи інакше пов'язані з веденням економічної документації і найчастіше використовуються у сфері послуг. Проте така документація є універсальною для низки галузей економіки, вони мають рівну частоту вживання, тому була введена така категорія як «загальноекономічні поняття» для визначення універсальних економічних скорочень в термінології, які можуть належати до економічній сфері в цілому, а не до окремих галузей чи видів виробництва. Сюди віднесено терміни, які можуть бути використані у будь-якій з попередніх сфер. Вони є універсальними і найчастіше використовуються в офіційній документації, під час укладання договорів, партнерських угод на будь-яку тему тощо. Наприклад, *amt.* (*amount*) – *сума, кількість*; *Ar.* (*Annualreturn*) – *річний звіт, rev* (*revenue*) – *дохід* (Glossary, 2024).

Багато цих скорочень успішно увійшли і в інші сфери життєдіяльності людини. Деякі почали використовувати і в повсякденному житті багатьох людей. До таких скорочень можна віднести наступні: *p. c.* (%) – *відсоток*; *HR* (*HumanResources*) – *Людські ресурси (HR)*; *Co.* (*Company*) – *фірма (Co)* (Glossary, 2024).

Як показують приклади абрєвіатур як в англійській, так і в українській субмові економістів, можна зауважити особливість економічної термінології – прагнення до уніфікації назв різних явищ та предметів економічної реальності.

Таку саму частку в загальному обсязі скорочень (як і загальноекономічні поняття) за частотою використання займають також назви міжнародних спільнот та угод. Прикладів тут виявлено дуже багато: *EFTA* (*European Free Trade Association*) – *Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ)*; *LSE* (*London Stock Exchange*) – *Лондонська фондова біржа*; *OPEC* (*Organization of Petroleum Exporting Countries*) – *Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК)*; *SWIFT* (*Societyfor Worldwide Interbank Financial Telecommunication*) – *Спільнота Всесвітніх Інтербанківських Фінансових Телекомунікацій (СВІФТ)*; *WB* (*World Bank*) – *світовий банк (МБ)* (Glossary, 2024). Всі ці скорочення часто використовуються в засобах масової інформації (як англословних, так і україномовних), у діловій документації та ін.

Досліджувані ініціальні скорочення англійської економічної термінології ініціально-літерної моделі, як правило, мають аналогічні скорочення в українській мові. Наприклад: *GDP*

(*Gross Domestic Product*) = ВВП (Валовий внутрішній продукт); *IBRD (International Bank for Reconstruction and Development)* = МБРР (Міжнародний банк реконструкції та розвитку); *IE (<Individual Entrepreneur)* = ІП (<Індивідуальний підприємець>) (Glossary, 2024). Такі аббревіатури вже існують в українській мові та мають однакову семантичну складову, а тому проблем із їх перекладом не виникає. Однак існують такі англійські скорочення в економічній термінології, які добре вкорінились в українській мові, хоч і не є скороченням відповідного терміна. Такі запозичення стали популярні у бізнес-спілкуванні. При цьому спостерігаються їх графічна, фонетична та соціолінгвістична асиміляція. Яскравим прикладом є нетранслітероване запозичене скорочення *HR (Human Resources)* = HR (Людські ресурси).

Особливо необхідно відзначити, що існує низка скорочень, які важливо правильно розшифрувати залежно від контексту, а також сфери, де використовується це скорочення: *IT*, як інформаційні технології – скорочення, яке вийшло вже далеко за межі області інформатизації та автоматизації управління. Але окрім цього, *IT* – скорочення від *Income Tax* – може використовуватися у сфері оподаткування, бухгалтерії та т.п.

Іншим прикладом може бути ініціально-літерна аббревіатура *ADS*. У галузі аутсорсингу це скорочення, утворене від терміносполучення, *agent/distributor service* – служба підбору агентів та дистриб'юторів. У податковій галузі – від *annual debt service* – річна сума обслуговування боргу.

При проведенні економічного аналізу виробничих розрахунків та планування на підприємстві розглядається аббревіатура, яка походить від основи *alternative depreciation system* – альтернативна система амортизації.

Було виявлено ряд подібних прикладів серед ініціальних аббревіатур, що можна пояснити подібними дериваційними правилами утворення таких скорочень серед різних галузей економіки. Наприклад, аббревіатура «BP» у бухгалтерії *bill of parcels* – рахунок-фактура, в галузі економічного планування *budget project* – бюджетний проект.

Важливо відзначити скорочення, які пов'язані з передачею юридичних осіб найменувань організаційно-правових форм власності підприємств господарювання. Англійське скорочення *JSC* не є абсолютним аналогом українського акціонерного товариства з юридичної точки зору. Тому доцільніше транскрибувати організаційно-правову форму власності

(ОПФВ) разом із назвою підприємства або разом з транскрибуванням вказувати доповненням прийняту в англійській країні ОПФВ (*Private joint stock company*) (Glossary, 2024).

Проте ми можемо поставити знак рівності між наступними прийнятими в англійській та українській мовами економічними скороченнями: *JSC (Joint stock company)* = АТ (Акціонерне товариство); *Ld, ltd (Limited)* = ТОВ (товариство з обмеженою відповідальністю); *PLC (Public Limited Company)* = ВАТ (Відкрите акціонерне суспільство) (Glossary, 2024).

Ініціально-звукові моделі англійських економічних скорочень найчастіше в українській мові мають аналогічне ініціальне скорочення: *VAT (Value added tax)* = ПДВ (Податок на додану вартість); *FEA (Foreign economic activity)* – Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД); *GATT (<General Agreement on Tariffs and Trade)* – Генеральна угода з податків та тарифів (ГУПТ) (Glossary, 2024).

Існують і такі скорочення, які мають повну відповідність як у фонетичному, так і в семантичному аспекті, але часто є запозиченнями: *SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication)* = СБІФТ (Спільнота Всесвітніх Інтербанківських Фінансових Телекомунікацій); *ISO (International Organization for Standardization)* = ІСО (Міжнародна організація стандартизації) (Glossary, 2024).

Певні ініціально-звукові скорочення не мають відповідного скорочення в українській мові та передається повним терміном: *LOC (Letter of Commitment)* – гарантійний лист; *OBU (offshore banking unit)* – офшорна банківська організація; *NAV (net asset value)* – чиста вартість активів; *ISA (Individual savings account)* – Індивідуальний ощадний рахунок; *IFA (Independent financial adviser)* – Незалежний фінансовий консультант; *IFAA (Independent Financial Advisers Association)* – Незалежна Асоціація фінансових консультантів (Glossary, 2024).

Дуже часто зустрічаються аббревіатури назв європейських організацій, фондів, інститутів, асоціацій, угод, які мають аналогічну україномовну версію. Такі скорочення утворюються за правилами транскрибування або транслітерації повної назви українською мовою. Найчастіше вони трохи відрізняються від англійських. Наприклад: *EEC (European Economic Community)* Європейське економічне співтовариство (ЄЕС); *EFTA (European Free Trade Association)* – Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ); *FEA (Foreign economic activity)* – Зовнішньоекономічна діяльність

(ЗЕД) (Glossary, 2024). Проте трапляються й такі скорочення, які повністю відповідають англійській мові. Вони являють собою запозичені абрєвіатури. Наприклад: *BRICS (Brazil, Russia, India, China, South Africa) = Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-Африканська республіка (БРІКС); ОРЕС (Organization of Petroleum Exporting Countries) = Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК)* (Glossary, 2024). Усічений тип скорочень в українській економічній термінології не є продуктивним, у зв'язку з чим існують проблеми у перекладі аналогічних англійських скорочень. Як правило, в українській мові при передачі таких абрєвіатур використовується переклад лексичної одиниці. Наприклад: *camp (campaign) – кампанія; COMEX (Commodity Exchange) – товарна біржа; fence (defence) – захист; mart (market) – ринок; sample (s + example) – приклад* (Glossary, 2024).

Трапляються скорочення, утворені спочатку в англійській мові, а українською стали використовуватися як запозичення. Наприклад, *Forex (FX) (Foreign Exchange) = Форекс (ринок міжбанківського обміну валюти по вільним цінами)*. Цей запозичений термін увійшов у спілкування серед брокерів, дилерів та гравців на біржі, проте має ширше значення в українській мові, ніж у англійській. Це і сама біржа обміну валюти, це ж і інтернет-майданчик для гри з валютою.

Також існують абсолютні аналоги англійських економічних скорочень в українській мові. Співзвучність утворилася завдяки спочатку запозиченим генеративним одиницям. Експорт та імпорт запозичені з англійської, а тому скорочення, наприклад, *Eximbank (Export-Import Bank) має відповідне скорочення українською мовою Ексімбанк (<Експортно-імпорتنний банк)* (Glossary, 2024).

Проте трапляються такі терміни в англійській мові (і відповідно їх скорочення), які не мають аналога в українській мові. Це, як правило, назви національних установ, посад, асоціацій, економічних явищ, що існують у країні походження терміна, але якого немає в Україні. Такий термін не є міжнародним, а отже, часто перекладу не існує. Наприклад: *nomad (nominated adviser) – консультант, який отримав дозвіл Лондонської фондової біржі, працювати на інвестиційному ринку; perks (perquisites) – доходи з посади додатково до зарплати* (Glossary, 2024).

Останнє скорочення має описовий еквівалент, але терміна українською мовою для цього явища не утворено. Особливістю словесних

скорочень в англійській економічній термінології є їх відносна унікальність. Таке скорочення як *limited*, утворене від *limited company* не має аналогічного перекладу на українську мову. Можна перекласти «обмежена» чи «обмежена відповідальність». Це не позначатиме те саме, що і *limited* в англійській економічній термінології. у вільному спілкуванні (не ділового рівня) можливий еліпсис «з обмеженою відповідальністю», але сенс може бути зрозумілим лише з контексту, тобто, саме собою таке скорочення не функціонує в українській економічній термінології. Часто в українській мові використовується ініціальне скорочення – ТОВ. За змістом воно є еквівалентом англійського терміну *limited*. Такі скорочення як *a five, a ten* частіше в українській мові представлені суфіксальними моделями (п'ятірка, десятка).

Багато словесних скорочень перекладаються українською мовою тільки повними термінами (тобто перекладаємо лише лексичні одиниці). Наприклад: *gilts (<gilt-edged securities) – надійні цінні папери; prime rate (<prime lending rate) – ставка кредитування* (Glossary, 2024).

Простежимо переклад початково-кінцевих словесних скорочень. Наприклад, англійський термін *middle price* від *middle market price* може бути перекладений українською мовою середньо-кінцевим словесним скороченням «ринкова ціна».

Англійське словесне скорочення *private company (private limited company)* в українській мові скорочуватиметься ініціальним типом ЗАТ (від «закрите акціонерне товариство»).

Зустрічаються такі англійські скорочення, які в українській мові перекладаються як результативна одиниця, так і генеративна, проте все ж таких випадків виявлено мало. Прикладом може бути словесне скорочення *gearing (gearing ratio) – платоспроможність (коефіцієнт платоспроможності)* (Glossary, 2024).

Скорочення з формантами представлені лише англійською мовою. Їх передача українською мовою відбувається переважно лексичною одиницею, тобто. використовується твірна основа, а похідною від неї скороченої одиниці в українській мові немає. За рідкісним винятком може бути використане запозичення в українську з англійської мови. Однак таких випадків небагато.

Графічні скорочення в українській термінології економічній сфері не представлені широко. Наприклад, нульові скорочення в англійській економічній термінології в українській мові мають ініціально-літерні скорочення: *ltd (limited) – обмежений від limited*

company – ТОВ (Товариство з обмеженою відповідальністю); *jnt stk (joint stock)* – «акціонерний капітал» від *joint stock company – VAT (відкрите акціонерне товариство)* (Glossary, 2024).

Багато англійських графічних скорочень не представлені в українській мові загалом і перекладаються повними термінами. Наприклад: *a.a.r. (agaist all risks)* – проти всіх ризиків; *Assoc. (Association)* – асоціація; *A.D. (accidental damage)* – випадковий збиток; *A/C, a/c (account current)* – поточний рахунок; *amt. (amount)* – сума, кількість; *att. (attached)* – додається; *C&F (cost and freight)* – вартість та фрахт; *C.C. (cash credit)* – кредит готівкою; *ex (exchange)* – біржа; *I/L (import licence)* – ліцензія на імпорт; *int (interest)* – відсотковий дохід; *inv. (invoice)* – рахунок-фактура, накладна; *St. Ex (ch) (stock exchange)* – фондова біржа (ФБ) (Glossary, 2024). Однак це не означає, що в українській економічній термінології графічний тип скорочень трапляється рідко, але в

такому випадку відбувається абревіація інших термінів, що можна пояснити різними мовними закономірностями та традиціями в аналізованих мовах.

Висновки. Отже, серед сфер використання скорочень в економічних галузях науки, можна виділити такі: назви міжнародних організацій та угод, загальноекономічні поняття. Переклад економічних абревіатур та скорочень у спеціальному тексті має низку особливостей. При передачі необхідно враховувати багатозначність економічних термінів. Практика показує, що найчастіше необхідно та логічно використовувати готові терміни, що вже існують у мові, якою передається текст. Якщо це неможливо, то необхідно залучити один із способів передачі англійського терміну на українську мову, а саме: калькування, транслітерація, транскрипція, трансформація (лексичне розгортання, лексичне згортання, опущення, конкретизація, генералізація, компенсація, цілісне перетворення, смисловий розвиток).

ЛІТЕРАТУРА

1. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. К.: Вища школа, 1999. 208 с.
2. Міщинська І. Абревіатури та акроніми в економічному та бізнес-дискурсі. *Філологічний дискурс*: Зб. наук. праць. 2018. Вип. 7. С. 221–227.
3. Стишов О.А. Нові абревіатури в мові мас-медіа кінця ХХ століття. *Мовознавство*. 2001. № 1. С. 33–40.
4. Cannon G. Abbreviation and acronyms in English word-formation Texas A&M University, 1987. 105 p.
5. Glossary of Economics and Personal Finance Terms – URL: <https://www.stlouisfed.org/education/glossary>
6. Makkai A. Acronymy in English (a Stratificational Re-examination). *Proceedings of the Eleventh International Congress of Linguists*. Bologna – Florence, 1974. p. 345–363.

REFERENCES

1. Horpynych V.O. (1999). Suchasna ukrayinska literaturna mova. Morfemika. Slovtvir. Morfonolohiya. [Modern Ukrainian literary language. Morphemics. Word formation. Morphology.]. K.: Vyshcha shkola, 208 s. [in Ukrainian].
2. Mishchynska I. (2018). Abreviatury ta akronimy v ekonomichnomu ta biznes-dyskursi. [Abbreviations and acronyms in economic and business discourse.]. *Filolohichnyy dyskurs: Zb. nauk. prats.* 7. 221–227. [in Ukrainian].
3. Styshov O.A. (2001). Novi abreviatury v movi mas-media kintsya KHKH stolittya. [New abbreviations in the language of the late twentieth century.]. *Movoznavstvo*. 1. 33–40. [in Ukrainian].
4. Cannon G. (1987). Abbreviation and acronyms in English word-formation Texas A&M University. 105 p. [in English].
5. Glossary of Economics and Personal Finance Terms. (2024). URL: <https://www.stlouisfed.org/education/glossary> [in English].
6. Makkai A. Acronymy in English (a Stratificational Re-examination). (1974). *Proceedings of the Eleventh International Congress of Linguists*. Bologna – Florence. 345–363. [in English].

TRANSLATION OF ABBREVIATIONS AND ACRONYMS IN THE ECONOMIC SUBLANGUAGE

Sidorenko Olena Anatoliivna

Candidate of Philology,

*Associate Professor at the Department of Foreign Languages of the Historical
and Philosophical Faculties of the Educational and Research
Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
60, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine*

Androsiuk Hanna Leonidivna

*Assistant at the Department of Foreign Languages of the School of History and Philosophy
Faculties of the Educational and Research
Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv
60, Volodymyrska Str., Kyiv, Ukraine*

The article analyzes the economic terminology, which is an independent complex system with its own specific features, influenced by both linguistic and extralinguistic factors. One of the specific features of economic terminology is the tendency to shorten special terms. Since this area is not well studied, it was found that typologization of abbreviations is one of the problematic issues. An abbreviation is one of the ways of derivation (creation) of new words, which means that the derivational rules of abbreviation formation can be described using the derivational approach. The abbreviation method of formation is one of the most common in derivatology in both English and Ukrainian. Among the areas of economic abbreviations are the following: names of international organizations and agreements, general economic concepts. Among the selected abbreviations, these are the most commonly used topics. The least frequently used abbreviations are in the areas of insurance, lending and taxation.

The transfer of special terms, especially their abbreviations, is a very complex and multifaceted process. It is important to take into account many nuances, including non-linguistic ones: peculiarities of the subculture of economists, social phenomena taking place in it, historical, cultural and social peculiarities of the special economic terms and their abbreviations, rapid expansion of the economic terminology system, intensive development of the economic sphere of human activity, automation and acceleration of many economic processes, and as a result, the need for immediate response to them and increase in the speed of information transfer and communication, what is the reason for the emergence of an increasing number of shortened economic terms.

All these important nonlinguistic aspects enable us to identify the peculiarities of the formation and usage of terminological abbreviations in the economists' sublanguage. From the linguistic point of view, the abbreviation did not act as an individual means of communication, but was perceived solely as a form of occasionalism, not involved in word-formation competence. The process of translating an English abbreviation that is not available in dictionaries and reference books is carried out in two stages: the first is decoding the abbreviation, i.e. identifying the original group of English words; the second is translating the correlate into Ukrainian, i.e. finding an equivalent form in Ukrainian that most accurately conveys its meaning. A correlate is a member of a pair or series of interrelated, comparable linguistic units.

Key words: *sublanguage of economists, discourse, abbreviation, acronym, translation.*